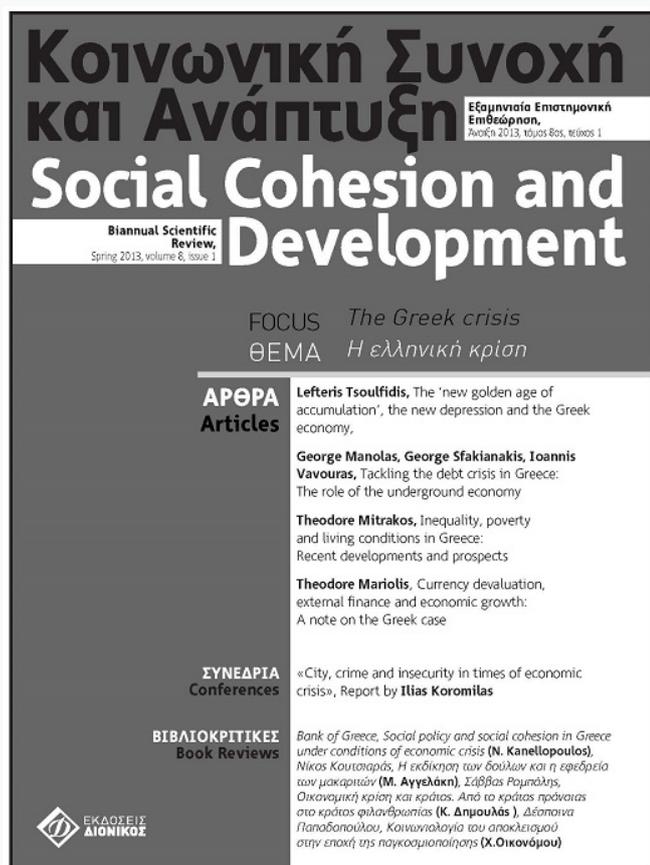

Social Cohesion and Development

Vol 8, No 1 (2013)

The Greek crisis

Κουτσιαράς, Νίκος, Η εκδίκηση των δούλων και η εφεδρεία των μακαριτών, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2012

Μαρίνα Αγγελάκη

doi: [10.12681/scad.10007](https://doi.org/10.12681/scad.10007)

Copyright © 2016, Μαρίνα Αγγελάκη

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Αγγελάκη Μ. (2013). Κουτσιαράς, Νίκος, Η εκδίκηση των δούλων και η εφεδρεία των μακαριτών, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2012. *Social Cohesion and Development*, 8(1), 68–70. <https://doi.org/10.12681/scad.10007>

conclude that the main inhibitory forces of relative poverty are the per capita GDP and social transfers as percentage of GDP. They also argue that social democrat or corporatist social security systems are in this respect more efficient and so in the corresponding countries an increase in the per capita GDP reduces poverty more compared to Mediterranean or liberal countries. Exploiting these findings the authors anticipate that in Greece relative poverty and standards of living will not improve in the years to follow.

In the fifth paper Lyberaki and Tinios discuss the characteristics and interactions between the formal and informal social security networks and show that the unchanging features of the formal sector contribute to the creation and deepening of crisis. The authors argue that, contrary to the usual Keynesian tenet, *'the formal security network operates as an automatic destabilizer of the economy'* (p.134). In the last section of their article Lyberaki and Tinios identify policy measures that would promote the goals of fiscal consolidation and social policy without destroying the contribution of informal social network solidarity.

In the sixth paper Maniatis and Gousiou under a Marxian perspective calculate the net social wage in Greece, Spain, France, Italy and Portugal as a means to argue that the working class cannot be held responsible for the fiscal imbalances and the accumulated public debts. They claim that the benefits of the working class from the state are systematically lower compared to the taxes they pay. Thus, Maniatis and Gousiou reach the conclusion that workers are not responsible for the fiscal difficulties their countries encounter.

In the final paper Zografakis and Mitrakos construct a new index approximating household's risk of low income from work. Higher values of the index indicate higher probability of a low labour income household. They estimate that the index increased substantially by 32.3% between 2009 and 2011 and it is systematically higher for the less educated, immigrants, young individuals, unqualified workers and the unemployed. Thus, the authors conclude that any policy to prevent or combat this adverse situation must be targeted to specific vulnerable groups, enhance their human capital and facilitate their access to the labour market.

To conclude the main strength of this worth reading book, which is available online for free, is the plethora of information it contains and the different theoretical perspectives used by its contributors.

Nikolaos C. Kanellopoulos,
Centre of Planning and Economic Research (KEPE)

Κουτσαράς, Νίκος, ***Η εκδίκηση των δούλων και η εφεδρεία των μακαριτών,*** Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2012

Aπευθυνόμενη στους καθηγητές της Οικονομικής Σχολής του Λονδίνου το Νοέμβριο του 2008 η βασίλισσα της Αγγλίας εξέφρασε την απορία της για την αδυναμία των πρώτων να προβλέψουν την κρίση. Έκτοτε, σημαντικός αριθμός αναλύσεων και μελετών έχει δει το φως της δημοσιότητας απευθυνόμενες σε ειδικούς και μη και έχοντας ως αντικείμενο (μεταξύ άλλων) την ανάλυση των αιτίων της κρίσης, την εξέταση των επιπτώσεων της σε σειρά τομέων πολιτικής, τη διατύπωση προτάσεων για την έξοδο από αυτή. Το βιβλίο του Ν. Κουτσαρά «Η εκδίκηση των δούλων και η εφεδρεία των μακαριτών» θα μπορούσε να αποτελεί μια ακόμα συμβολή στη σχετική βιβλιογραφία ωστόσο –όπως πολύ γρήγορα αντιλαμβάνεται ο αναγνώστης– είναι κάτι πολύ περισσότερο.

Το βιβλίο παρουσιάζει τις ταλαντώσεις της μακροοικονομικής θεωρίας: από την κείνσιανή μακροοικονομική σκέψη –βασική συνιστώσα του υποδείγματος της μικτής οικονομίας– τις (θεωρητικές) εξεργασίες και συμπληρώσεις αυτής, στο τέλος της χρυσής εποχής του δυτικού καπιταλισμού και την ανάδειξη των αντιφάσεων του υποδείγματος, στη συντηρητική αναθεώρηση της μακροοικονομικής πολιτικής και την αμφισβήτηση της τελευταίας μετά το 2008, οδηγώντας στην αναθέρμανση των ακαδημαϊκών διαμαχών και συμβάλλοντας στην επανεμφάνιση των παραδοσιακών κείνσιαν(ιστικ)ών υποδειγμάτων. Μεταπολεμικά το κείνσιανό υπόδειγμα προτάσσει μια πειστική εκδοχή της καπιταλιστικής οικονομίας εδρασημένη στην ιδιωτική ανταγωνιστική αγορά ενορχηστρωμένης ωστόσο από τη δραστήρια μακροοικονομική πολιτική. Οι παραλείψεις της Γενικής Θεωρίας..... υπαγόρευαν/ οδήγησαν στην επέκταση ή/και συμπλήρωσή της ανταποκρινόμενες στις νέες περιστάσεις και τα προβλήματα των μεταγενέστερων δεκαετιών. Τα ερωτηματικά και οι διαμάχες που προέκυψαν αναφορικά με τη συνάφεια και την ευρωστία των επεκτάσεων/ συμπληρώσεων της Γενικής Θεωρίας..... απηχούνται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο μέσω της διάκρισης που εισάγει ο συγγραφέας μεταξύ κείνσιανών και κείνσιανιστικών αντιλήψεων και πολιτικών. Το τέλος της χρυσής εποχής συνοδεύεται από τη δυσπιστία (αρχικά) και την αμφισβήτηση (στη συνέχεια) της υφιστάμενης κείνσιαν(ιστικ)ής θεωρίας, η οποία ενισχύεται από την ανάδειξη των αδυναμιών της, καθώς και της σημαντικής συμβολής στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής του Μ. Φρίντμαν (καθώς και των Χάγιεκ, Σούμπερτ και Πόππερ) οδηγώντας στην επικράτηση του οικονομικού φιλελευθερισμού. Η κρίση του 2008 και η υιοθέτηση κείνσιανής έμπνευσης μέτρων τόνωσης της ζήτησης οδηγούν στην αναθέρμανση της ακαδημαϊκής διαμάχης. Η συζήτηση αυτή για την μακροοικονομική θεωρία παρομοιάζεται εύστοχα από το συγγραφέα με την κίνηση ενός εκκρεμούς: ακολουθώντας συνεπώς μια πορεία ανάλογη με αυτή ενός εκκρεμούς η μακροοικονομική θεωρία ταλαντώνεται μεταξύ οικονομικού φιλελευθερισμού και κείνσιανισμού. Ο συγγραφέας-μελετητής των ταλαντώσεων μοιάζει ωστόσο να δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στην ανάλυση της κείνσιανής οικονομικής σκέψης και τις τροποποιήσεις/ εξεργασίας αυτής.

Η μελέτη των ταλαντώσεων της μακροοικονομικής θεωρίας αναδεικνύει την ίδια στιγμή την απόκλιση μεταξύ μακροοικονομικής πολιτικής και πράξης. Η απόκλιση χαρακτηρίζεται «σχεδόν μοιραία» ως αποτέλεσμα –μεταξύ άλλων– της ατελούς επιστημοσύνης της θεωρίας. Κυρίως όμως η μακροοικονομική της πράξης είναι συνθετέτερα θεωρητικώς αδιάφορη. Οι πολιτικοί ή αλλιώς οι «πρακτικοί άνθρωποι» (κατά την γνωστή αποστροφή του Κέυνς) δεν είναι συνεπώς «δούλοι» (ζώντων ή μακαριτών) οικονομολόγων, αλλά προσφεύγουν στις ιδέες των τελευταίων προκειμένου να αντλήσουν την απαραίτητη νομιμοποίηση των επιλογών τους, εκδικούμενοι με τον τρόπο αυτό τους οικονομολόγους. Η αδυναμία ακριβούς μέτρησης και αξιόπιστης πρόβλεψης των μακροοικονομικών μεγεθών –παρά την πρόοδο στις τεχνικές ανάλυσης– συνεπάγεται (και υπενθυμίζει) ότι η λήψη των πολιτικών αποφάσεων συναρτάται από τις ιδέες, τους θεσμούς και καθορίζεται πρωτίστως από τα συμφέροντα.

Υπό το πρίσμα αυτό, η ανάδειξη στη μετά το 2008 εποχή τεχνοκρατικών κυβερνήσεων και η συζήτηση σχετικά με την ικανότητα προώθησης επώδυνων μεταρρυθμίσεων ως αποτέλεσμα της απουσίας πολιτικού κόστους (όπως υποστηρίζεται) δημιουργεί ερωτήματα στους αναγνώστες σε σχέση με τη θέση του συγγραφέα αναφορικά με τη σύζευξη θεωρίας και πράξης που αντιπροσωπεύουν οι τεχνοκρατικές κυβερνήσεις. Η απουσία αναφοράς –παρά το γεγονός ότι κατά το χρόνο έκδοσης του βιβλίου υπήρξαν παραδείγματα τεχνοκρατικών κυβερνήσεων τα οποία θα μπορούσαν να σχολιαστούν– φανερώνει ίσως την απουσία της αναγκαιότητας διάκρισης από την πλευρά του συγγραφέα, στοιχείο το οποίο ωστόσο θα είχε ενδιαφέρον να σχολιαστεί.

Παράλληλα με την παρουσίαση της ιστορίας (και των ταλαντώσεων) της μακροοικονομικής θεωρίας, «Η εκδίκηση των δούλων.....» συνιστά μια μελέτη για την κρίση και πιο συγκεκριμένα

των προσδοκώμενων μεταβολών στις αντιλήψεις και την μακροοικονομική πρακτική (συνέπεια της κρίσης). Η πρόσφατη κρίση αποτελεί κρίση του ιδιωτικοποιημένου κεινσιανισμού (όρο που δανείζεται από τον Colin Crouch, διαφοροποιώντας τον παράλληλα) και κύριες εκδηλώσεις (της αποτυχίας αυτού) τη διόγκωση του ιδιωτικού χρέους και τη διεύρυνση των παγκόσμιων μακροοικονομικών ανισορροπιών. Υπό το πρίσμα αυτό, τα κεφάλαια που προηγούνται προσφέρουν μια ιστορική διάσταση στην ανάλυση.

Η ανάλυση πλαισιώνεται εμπειρικά μέσω της παρουσίασης των εξελίξεων των σημαντικότερων μεταξύ των δυτικών καπιταλιστικών οικονομιών (ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία και Γερμανία). Η επιλογή τεκμηριώνεται αφενός λόγω του μεγέθους των οικονομιών, αφετέρου λόγω της ωριμότητας των οικονομικών τους θεσμών, συνιστώντας παράλληλα τις αντιπροσωπευτικότερες εκδοχές των διαφορετικών μοντέλων καπιταλισμού, και τέλος λόγω του ρόλου και της θέσης τους στη σύγχρονη παγκόσμια και περιφερειακή νομισματική, οικονομική και πολιτική ιστορία.

Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα απαιτητικό βιβλίο το οποίο θα δυσκολέψει τόσο τους αναγνώστες που δεν διαθέτουν επαρκείς γνώσεις στον τομέα της οικονομικής επιστήμης, όσο όμως και τους γνώστες της οικονομικής επιστήμης συνέπεια της μακροπερίοδης και πυκνής γραφής του συγγραφέα, καθώς και του μεγέθους του δεύτερου και τρίτου κεφαλαίου όπως άλλωστε αναγνωρίζει (σε σχέση με το τελευταίο σημείο) και ο ίδιος στην εισαγωγή. Η λεπτομερής ωστόσο καταγραφή και κυρίως ανάλυση των αντιδράσεων σε διεθνές επίπεδο, αλλά και από την πλευρά των υπό εξέταση κρατών συμβάλει στην πραγματικά ουσιαστική και εις βάθος ανάλυση και κατανόηση των εξελίξεων των τελευταίων ετών.

Μαρίνα Αγγελάκη,
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Σάββας Γ. Ρομπόλης,

Οικονομική κρίση και κράτος. Από το κράτος πρόνοιας στο κράτος φιλανθρωπίας,

Εκδ. Επίκεντρο, Αθήνα 2012

Τα τελευταία 4 χρόνια στην ελληνική βιβλιογραφία εμφανίστηκε ένας αξιόλογος αριθμός δημοσιεύσεων με αναφορά στη βαθιά οικονομική και κοινωνική κρίση που αντιμετωπίζει η ελληνική κοινωνία. Ο ενδιαφερόμενος μελετητής της ελληνικής κρίσης χρέους και των επιπτώσεών της θα διαπιστώσει ότι οι περισσότερες μελέτες αυτού του είδους επικεντρώνονται στην ανάλυση των δημοσιονομικών αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας και τη σχέση του δημόσιου χρέους με διάφορες παραμέτρους που το επηρεάζουν. Επίσης, θα παρατηρήσει ότι μία υπό-ομάδα αυτών των δημοσιεύσεων εστιάζουν στις διαρθρωτικές αλλαγές που επιδιώκουν τα τρία «μημόνια συνεργασίας» για τη δημοσιονομική προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας και τις επιπτώσεις των μέτρων που περιλαμβάνονται σ' αυτά πάνω στη λειτουργία της ελληνικής δημόσιας διοίκησης. Μία τρίτη κατηγορία μελετών στοχεύουν στην ανάλυση ειδικών πλευρών της κρίσης όπως είναι η υγεία, η απασχόληση, η φτώχεια και οι εργασιακές σχέσεις. Τέλος, μερικές από τις παραπάνω εκδόσεις είναι κείμενα δημοσιογραφικού ή και πολιτικού χαρακτήρα και περιέχουν σύντομες αναλύσεις ή και καταγραφές διαφόρων πλευρών της κρίσης όπως εμφανίζονται στην επικαιρότητα και δεν προσφέρουν, παρά δευτερευόντως, στην επιστημονική συζήτηση.